

Гендерний вимір фокалізації в художньому тексті : індивідуально-авторський аспект

О.Л. Козачишина, О.О. Змієвська

Вінницький державний педагогічний університет імені М.Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

О.Л. Козачишина e-mail: kozachyshyna@ukr.net

Анотація. У статті проаналізовано гендерну складову нарративної перспективи у романах Ф.С.Фіцджеральда “Tender is the Night” та З.Фіцджеральд “Save Me the Waltz”. У роботі доводиться, що використання авторами персонажів-фокалізаторів певної статі є концептуально значущим у ракурсі ефективності реалізації авторського задуму. У статті описано основні гендерно детерміновані ознаки цих персонажів та окреслено їхню функцію у контексті обох проаналізованих творів.

Ключові слова: *гендер, мовна особистість, фокалізація, нарративна перспектива, художній діалог.*

Сюжет художнього твору презентується крізь певну «призму бачення», що вербалізується оповідачем, хоча не обов'язково належить йому / їй [14, с. 71]. Особливості подачі текстових подій визначаються феноменом, відомим у наратології як «точка зору» [2, с. 279-280; 9], або, за термінологією Ж.Женнета, «фокалізація» [10, с. 64-78]. Перевага останнього терміна полягає у його більш абстрактному характері, що дає змогу вийти за рамки суто візуальних конотацій, охопити когнітивний, емотивний та ідеологічний аспекти [14, с. 71]. Значущість врахування особливостей фокалізації в художньому тексті пояснюється тим, що всі елементи художньої дійсності обов'язково поміщаються у певні перцептивні рамки, зумовлюючи породження далеко не безневинної інтерпретації буття, модально структурованої моделі світу [15, с. 176]. Те чи інше суб'єктивне «забарвлення» у презентації текстової ситуації визначається ціннісними установками суб'єкта фокалізації – фокалізатора [8, с. 104], його / її особистісними поглядами на зображувану проблему: «бачення значним чином залежить від того, кому належать очі» [11, с. 146].

Таким чином, фокалізація є вагомим засобом маніпулятивного впливу на читача, у зв'язку з чим проблемі фокалізації надається великого значення в наратології в цілому та феміністській наратології зокрема. Важливість цього питання для феміністської лінгвістики полягає в тому, що гендерно диференційовані позиції фокалізаторів передбачають можливість гендерно специфічних призм сприйняття й подачі фабульних подій, за допомогою яких читачеві непомітно нав'язуються цінності певного тексту [13, с. 28] та які можуть свідчити про ціннісні орієнтації автора як мовної особистості. Усвідомлюючи важливу роль та психологічне значення фокалізації, дослідники феміністського напрямку стверджують, що нарративна перспектива створює «політичну рамку» тексту в ракурсі пропагування певної гендерно маркованої ідеології [12, с. 15].

Ілюстрація значущості гендерної складової у нарративній перспективі художнього тексту з огляду на реалізацію авторського задуму і складає мету даної статті. Матеріалом для дослідження було обрано романи письменницького подружжя: Ф.С.Фіцджеральда “Tender is the Night” (TN) та З.Фіцджеральд “Save Me the Waltz” (SMW). Вибір саме цих творів для аналізу не є випадковим: зазначені романи належать перу авторів, максимально близьких у мовному, культурному та часовому плані. Важливо також, що вказані тексти характеризуються жанровою й тематичною аналогічністю. Врахування цих моментів певною мірою допомагає уникнути інтерференції чинників, не пов'язаних з гендерною приналежністю письменників.

Так, обидва зазначені автори належать до тієї ж самої мовної та культурної спільноти: вони є представниками однієї генерації білого англомовного населення США, що народились, вирости та отримали освіту в цій країні. На момент створення вказаних романів З.Фіцджеральд та Ф.С.Фіцджеральд були приблизно одного віку. Робота над романом “Tender is the Night” була завершена в 1933 році, коли Ф.С.Фіцджеральду було 37 років, З.Фіцджеральд була у віці 32-х років, коли вперше вийшов з друку її роман “Save Me the Waltz”. Проте найбільш важливим є той факт, що обидва твори до певної міри автобіографічні. Як свідчать дослідження творчості обох авторів, Френсіс Скотт Фіцджеральд та Зельда Фіцджеральд відобразили в зазначених романах один і той самий період їхнього спільного життя: перебування у Парижі та на Рив'єрі. В образах головних героїв – подружніх пар Діка Дайвера й Ніколь Уоррен (“Tender is the Night”) та Алабами Беггс і Девіда Найта (“Save Me the Waltz”) – явно прослідковуються риси самих авторів.

Обидва романи написані в класичній манері, де естетичним (ідейним) центром виступає всезнаючий оповідач, що знаходиться поза фабульним простором. Тобто йдеться про об'єктивізовану розповідь, у якій усі герої (в мовленні оповідача) позначаються формами третьої особи. Аналогічність типу розповіді в аналізованих текстах робить тим більш цікавим зіставлення специфіки використання авторами ідентичних можливостей, що надаються цим різновидом оповідної перспективи.

Правила побудови художніх текстів, де не протиставлений авторові оповідач знаходиться над фабульними подіями, передбачають, що такий оповідач знає все, що відбувається в будь-якій точці фабульного простору та має право вільно переходити від одного персонажа до іншого, забігати наперед та повертатись назад [4, с. 185]. Однак, як відомо, не всі письменники, що обирають цю форму розповіді, в повній мірі наділяють оповідача таким правом, що спостерігається, зокрема, в досліджуваних текстах..

У романі “Tender is the Night” основними внутрішньотекстовими фокалізаторами виступають три персонажі твору: Розмарі Хойт, Дік Дайвер та Ніколь Уоррен. На перший погляд, маємо кількісне переважання персонажів-фокалізаторів жінок. Проте при ближчому розгляді виявляється, що і Розмарі, і Ніколь використовуються автором лише як засіб зображення морального краху основного героя роману – Діка Дайвера. Ніколь – психічно хвора дружина Діка – слугує джерелом викачування життєвих сил із чоловіка, який одночасно є і її лікарем. Розмарі ж приводить у рух механізми, які допомагають руйнації Річарда Дайвера [детальний аналіз роману див. 7, с. 120-150]. Таким чином, образи Розмарі та Ніколь, як і інших, другорядніших персонажів, відіграють лише більшу чи меншу фонову роль. А у фокусі незмінно залишається один герой – Дік Дайвер [1, с. 22]. Проблеми, що піднімаються в романі, вимагають для свого відображення саме чоловічого персонажа та фокалізатора, оскільки вони є складовою частиною, скоріше, чоловічого світу. Образ Діка Дайвера використовується автором, зокрема, як спосіб висловитись з приводу такої злободенної для Ф.С.Фіцджеральда соціально значущої проблеми, як влада грошей над людиною – проблеми, що наскрізно проходить через усю творчість письменника [див. 1, с. 7; 5, с. 20; 7, с. 126, 136].

Наприклад: Watching his father's struggles in poor parishes had wedded a desire for money to an essentially unacquisitive nature. It was not a healthy necessity for security – he had never felt more sure of himself, more thoroughly his own man, than at the time of his marriage to Nicole. Yet he had been swallowed up like a gigolo, and somehow permitted his arsenal to be locked up in the Warren safety-deposit vaults [TN, p. 227]. Автор намагається донести до читача думку про те, що Дік Дайвер, одружившись із багатого спадкоємицею Ніколь Уоррен, потрапив у кабалу до уорренівських мільйонів. Залежність Діка відображається за допомогою образу жиголо (платний партнер по танцям чи коханець, як правило, багатих та немолодих жінок). Ємність цієї характеристики додатково посилюється за допомогою метафоричних виразів, що підкреслюють несвободу Діка: його проковтнули (he had been swallowed), його арсенал (під яким, очевидно, мається на увазі свобода) замкнули в уорренівських сейфах (he <...> permitted his arsenal to be locked up in the Warren safety-deposit vaults).

Проблема моральної свободи людини, яку втілює автор за допомогою образу Діка Дайвера, теж, як нам бачиться, належить до традиційно “чоловічих”. Типово “чоловічими” виглядають і цінності, які прищеплював Дікові батько: честь, гречність, сміливість. Наприклад: <...> his father had been sure of what he was, with a deep pride of two proud widows who had raised him to believe that nothing could be superior to “good instincts”, honour, courtesy, and courage [TN, p. 230]. Хоча у фіналі роману, як відомо, Дік Дайвер зазнає морального банкрутства, автор не засуджує його навіть у негативних проявах, намагаючись знайти виправдання вчинкам героя. Формулюючи ідею роману, Ф.С.Фіцджеральд писав, що твір має “зобразити ідеаліста по природі, праведника, який не відбувся, який в різних обставинах поступається нормам та уявленням буржуазної верхівки. <...> Його крах визначається не безхарактерністю, а справді трагічними факторами, внутрішніми суперечностями ідеаліста та компромісами, які нав'язують герою обставини” [цит. за: 3, с.486]. Дослідники [див. 1, с. 23-28; 7, с.121-122, 128-130] відмічають близькість життєвих позицій головного героя роману та самого письменника. Варто згадати, що під кінець життєвого шляху (в 1936 році) Ф.С.Фіцджеральд опублікував автобіографічні нариси, давши їм символічну назву “The Crack-up” (“Крах”). Враховуючи зазначені моменти, можемо стверджувати, що автор обирає Діка Дайвера рупором своїх поглядів на світ, акцентуючи увагу читача на значущих для себе моментах через посередництво цього персонажа-фокалізатора.

Варто зауважити, що в образах жіночих персонажів-фокалізаторів (Розмарі та Ніколь) не спостерігаються ті риси, якими зазвичай наділяють фокалізаторів-жінок жінки-письменниці [див. 6, с. 105-115]. Їм не притаманна уважність до дрібних деталей оточення; вони мало уваги приділяють проблемам сімейних та міжособистісних стосунків; вони не характеризуються відчутною чуттєвістю: звуки, дотики, запахи не відіграють для них особливої ролі. Загалом в обох образах прослідковується трансформація в бік посилення “чоловічих” характеристик. Так, Розмарі Хойт, що на початку роману постає як втілення свіжості та дитячості (the dew was still on her), проявляє несподівані риси твердості та витривалості, що підкреслюється порівнянням героїні з мустангом (Rosemary for all her delicate surface, was a young mustang). Тендітна, схожа на ангела Ніколь (her face lighting up like an angel's) в

кінці роману перетворюється на самовпевнену незалежну жінку з несподівано твердим виразом обличчя (her expression <...> hard as a plague) та очима провідисвіта (white crook's eyes). Відчувається, що Ф.С.Фіцджеральд почувається впевненіше в "чоловічому" світі, проповідуючи "чоловічі" цінності та обираючи їхнім виразником персонаж, що є носієм аналогічних ціннісних установок.

Дещо іншу картину спостерігаємо в романі З.Фіцджеральд. Проблема, якій присвячено твір, не є втіленням стереотипно "жіночих" інтересів: тут поєднується "чоловіча" амбітність, пошук власної особистості з тим фактом, що цією особистістю є жінка, яка гостро відчуває суспільний тиск маскулісних цінностей. Не дивно, що головною героїнею та основним фокалізатором у тексті виступає персонаж жіночої статі. Лише давши читачеві змогу зануритись в життєві колізії та почуття людини, що на собі відчула оманливий вплив та несправедливість соціальних гендерних стереотипів, можна донести до нього / неї всю складність та гостроту проблеми.

Становлення особистості головної героїні роману Алабами Беггс відбувається під впливом її спостережень за батьками та висновків стосовно їхніх соціальних ролей. Фігура батька є визначальною у формуванні світоглядних позицій дівчини. Позитивні характеристики, якими наділяє Алабама батька, задаються на самому початку роману за допомогою образу фортеці, з якою асоціюється суддя Беггс: He was a living fortress [SMW, p. 9]. З цим образом пов'язане й почуття захищеності, яке діти відчувають завдяки батькові – sense of security they felt in their father [SMW, p. 9], і захоплення його чесністю, яка прирівнюється до укріплення – Judge Beggs entrenched himself in his integrity [SMW, p. 9]. Його розум (intellectual conceptions) в ракурсі загального образу фортеці порівнюється з вежами та капличками: His towers and chapels were builded of intellectual conceptions [SMW, 9]. Залучення метафоричного бачення батька як фортеці сприяє створенню образу могутньої впливової людини з твердими переконаннями та чіткими моральними принципами. Однак нам тут вбачається й інший смисл, який, можливо, і цілком випадково асоціюється з цим образом: фортеця як середньовічна реальність може уособлювати застарілі патріархальні стереотипи, в тому числі й традиційні погляди на чоловіків та жінок. Виступаючи важливою суспільною фігурою, суддя Беггс відіграє головну роль і у власній сім'ї: під його впливом формуються не лише особистості його дочок, а й навіть дружини: Alabama's father was a wise man. Alone his preference in women had created Millie and the girls [SMW, p. 28]. Експліцитно висловлюється захоплення мудрістю судді Беггса (Alabama's father was a wise man). Однак наступне речення, де йдеться про насадження батьком власних поглядів родині (Alone his preference in women had created Millie and the girls), не стільки підтверджує думку попереднього, скільки суперечить їй, викликаючи сумнів щодо щирості вираженої позитивної характеристики.

Матір, з точки зору Алабами, відіграє незначну роль у сім'ї. Наприклад: Austin couldn't have died or got sick with three children and no money and an election next fall and his insurance and his living according to law, but Millie, by being a less closely knit thread in the pattern felt that she could have [SMW, 16]. Другорядність ролі матері підкреслюється порівнянням з ниткою, що не дуже міцно тримається в загальному візерунку сім'ї (a less closely knit thread in the pattern), її втрата була б не настільки відчутною для родини, як смерть батька. Подібні гендерно навантажені сигнали розкидані по всьому роману. Так, описуючи сім'ю Беггсів, авторка називає називає дочок Міллі та Остіна Беггсів "дітьми Міллі" – Austin loved Millie's children [SMW, p. 10], тоді як померлий малолітній син подружжя згадується як "його хлопчик" (he <...> lost his only boy [SMW, p. 10]).

Значна увага до гендерних характеристик та соціальних ролей персонажів свідчить не лише про важливість цього аспекту для авторки роману. Розмежування персонажів за гендерними ознаками несе вагоме смислове навантаження в цьому художньому творі. Батько Алабами, суддя Беггс, уособлює ті соціально значущі характеристики, на які прагне рівнятись дівчина. Авторська оцінка помилкової гендерної ідентичності героїні виражається у властивій З.Фіцджеральд метафоричній формі. Наприклад: The girl had been filled with no interpretation of herself, having been born so late in the life of her parents that humanity had already disassociated itself from their intimate consciousness and childhood became more of a concept than the child. She wants to be told what she is like, being too young to know that she is like nothing at all and will fill out her skeleton with what she gives off, as a general might reconstruct a battle following the advances of his forces with bright-colored pins. She does not know that what effort she makes will become herself. It was much later that the child, Alabama, came to realize that the bones of her father could indicate only her limitations [SMW, p. 11]. Прагнення Алабами реалізувати власні амбіції, рівняючись на чоловічі цінності, порівнюється з кістяком (skeleton), який не може існувати сам по собі, а потребує плоті, що його зв'яже та наповнює (fill out). Цією плоттю виступають, очевидно, недооцінені дівчиною жіночі характеристики, як-то схильність до самопожертви, здатність "віддавати себе" (what she gives off). Врешті решт виявляється, що не заповнений плоттю кістяк (певне, "чоловічі" ідеали) спроможний лише стримувати розвиток

особистості Алабами (the bones of her father could indicate only her limitations). По мірі того, як героїня приходить до таких висновків через життєві пошуки себе, батько старіє та втрачає сили. Досить символічно в кінці роману суддя Беггс на смертному одрі порівнюється з безпорадною дитиною (the nurse moved about the room as if her father were a child). Поступово рушаються життєві ідеали головної героїні роману, яка, з втратою батька, що все життя слугував опорою, взірцем та втіленням визначальних ціннісних орієнтацій, вимушена, по суті, починати вчитися жити по-новому в досить зрілому віці. В думках Алабами, озвучених оповідачем – It wasn't easy to be a goddess away from Olympus [SMW, p. 189], звучить гіркота та образа, викликана недосяжністю для жінок тих соціальних позицій, що доступні чоловікам.

Таким чином, спостерігається певна паралель кінцівок двох романів: моральний крах Діка Дайвера vs крах ідеалів Алабами Беггс. Проте поставлені в творах проблеми вирішуються на різному життєвому матеріалі і доносяться до читача за допомогою гендерно дистинктивних персонажів-фокалізаторів, що втілюють різні життєві інтереси.

Основний персонаж-фокалізатор роману “Save Me the Waltz” – Алабама Беггс – виступає провідником авторських поглядів на проблему гендерних ролей, а специфіка проблематики та сюжету визначає досить своєрідне поєднання в Алабами “чоловічих” та “жіночих” характеристик. З одного боку, героїня проявляє “чоловічий” інтерес до таких глобальних проблем, як пошук сенсу життя, намагання добитись соціального визнання, що перетворюється на “нав'язливу ідею” – To succeed had become an obsession [SMW, p. 144]. Турбують її і питання взаємозв'язку поколінь, який бачиться їй у вигляді гідравлічного фунікулера (a hydraulic funicular), де врівноважуються кабінки віку: Youth and age: a hydraulic funicular, and age, having less of the waters of conviction in its carriage, insistent on equalizing the ballast of youth [SMW, p. 11]. Як показав аналіз тропеїки [див. 6, с. 155-161], такі моменти часто виступають тригером розгортання образності у художньому творі, що затверджує значущість подібних питань для героїні та в сюжетній канві роману.

Разом з тим, Алабама Беггс виявляє суто “жіночі” характеристики, якими вирізняються жінки-фокалізатори в художніх текстах американських письменниць. Значну роль у житті дівчини відіграють традиційно “жіночі” цінності, як, наприклад, сім'я та зв'язок з батьками. Наприклад: Hearing little bits about family characteristics that she too must have in her was like finding she had all five toes when up to the present she had been able to count only four [SMW, p. 23]. Дізнаючись із вуст батьків про якісь особливі сімейні риси (family characteristics), дівчина почувається так, ніби вона нарешті набуває повноцінності: має всі п'ять пальців, тоді як до цього їх було лише чотири.

Хвилює Алабаму “жіноча” проблема взаєморозуміння. Наприклад: The lieutenant stood by her side experimentally handling things that she had touched, making tentative emotional connections between their persons like an electrician installing a complicated fuse [SMW, p. 82]. Порівняння встановлення емоційної близькості (emotional connections) з налагодженням електричного зв'язку передає делікатність, що пов'язується зі складністю процесу (complicated fuse), імплікуючи не лише контакт між об'єктами, а й світло, що у свідомості носіїв мови наділяється, зазвичай, позитивними асоціаціями. Алабама гостро страждає від нерозуміння та відчуження, що виникають у стосунках з чоловіком у результаті її прагнення самореалізуватись поза домом: Alabama felt very sorry for David. He and she appeared to her like people in a winter of adversity picking over old garments left from a time of wealth [SMW, p. 123]. Холодність відносин підкреслюється в реченні за допомогою метафоричного позначення їх виразом “зима незгод” (winter of adversity), а неспроможність подружжя порозумітися зображається як намагання прикритись старим одягом – залишком минулих розкошів – теплих, гарних стосунків.

Помітного “жіночого” звучання тексту надає спрямування авторкою уваги фокалізатора на дрібні деталі оточення, що проявляється, зокрема, у частих, іноді досить розгорнутих описах будинків, кімнат, одягу, їжі, зовнішності, особливостей поведінки людей, нерідко викликаючи відчуття надмірності. Наприклад: Mrs. McGinty had short white hair and the face of a satyr, and Jane had hair like a rock whirlpool, and Fannie's hair was like a thick coating of dust over mahogany furniture, Veronica's hair was died with a dark aisle down the centre part, Mary's hair was country hair, like Maude's, and Mildred's hair was like the draperies of the “Winged Victory,” flying [SMW, 195]. Подібне нагромадження деталей нехарактерне для роману Ф.С.Фіцджеральда, де надається перевага використанню небагатьох, але досить влучних характерологічних деталей (як, наприклад, вражаюча юність Розмарі, “білі очі прайдисвіта” у Ніколь).

Таким чином, в обох романах спостерігається відповідність між гендером авторів та гендерними характеристиками основних персонажів-фокалізаторів, модальність яких збігається з авторською. Спрямовуючи увагу читача на ті моменти, що є значущими для письменників як мовних

особистостей, такі персонажі відіграють вагомую роль у авторському спілкуванні з читацькою аудиторією, а від правдивості й переконливості зображення цих персонажів значним чином залежить сприйняття твору адресатом. Цілком логічно, що письменникам значно легше створити такий аутентичний образ, не перевтілюючись в особу іншої статі. У випадку ж роману "Save Me the Waltz" адекватне відображення піднятої проблеми взагалі неможливе за допомогою персонажа-чоловіка.

Очевидно, гендерні характеристики авторів певним чином зумовлюють коло значущих для них проблем, які, в свою чергу, потребують для своєї повноцінної реалізації в художньому тексті використання персонажів тієї чи іншої статі.

Слід наголосити, що отримані результати та висновки стосуються, перш за все, проаналізованого мовного матеріалу і в жодному разі не можуть бути автоматично екстрапольовані на інших авторів та літературні твори. Як цілком доречно зауважує Д. Таннен [18, с. 261], навіть одні й ті самі мовні засоби можуть використовуватись з різними, іноді навіть протилежними, цілями в різних ситуаціях, тобто їхнє значення не є не абсолютним та потребує врахування контексту. Останнє зауваження є досить слушним: лише при комплексному аналізі певного мовного явища з опорою на ситуативний та лінгвістичний контекст можна сподіватись на отримання об'єктивних даних стосовно проблеми гендерної варіативності як усного, так і писемного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анастасьєв Н. По обе стороны рая // F.S.Fitzgerald. Tender is the Night / Н. Анастасьєв. – М.: Радуга. – С. 7-28.
2. Бахтин М.М. Проблема содержания, материала и формы в словесном художественном творчестве // М.М. Бахтин. Работы 1920-х гг. / М.М. Бахтин. – К. : Next, 1994. – С. 257-320.
3. Зверев А. Комментарии // Ф.С.Фицджеральд. Ночь нежна. Последний магнат: Пер. с англ. Е.Калашниковой, О.Сороки / А. Зверев. – К. : Украина, 1993. – С. 483-492.
4. Долинин К.А. Интерпретация текста (французский язык) / К.А. Долинин. – М. : Просвещение, 1985. – 288 с.
5. Колегаева И.М. Язык романов Ф.С.Фицджеральда : Автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / И.М. Колегаева. – Одесса, 1977. – 22 с.
6. Козачишина О.Л. Лінгвістичні прояви гендерних характеристик англomовних художніх текстів (на матеріалі американської прози ХХ сторіччя) : дисертація канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський національний лінгвістичний ун-т / О.Л. Козачишина. – К., 2003. – 316 с.
7. Молчанова Г.Г. Семантика художественного текста (импликативные аспекты коммуникации) / Г.Г. Молчанова. – Ташкент : ФАН УзССР, 1988. – 163 С.
8. Bal M. Narratology: Introduction to the Theory of Narrative : Transl. by Chr. Van Boheemen / M.Bal. – Toronto etc., Univ. of Toronto Press, 1985. – 210 p.
9. Friedman S.S. Point of View // N. Friedman. Form and Meaning in Fiction. – Athens: The Univ. of Georgia Press, 1975. – Ch.8. – P. 134-166.
10. Genette G. Narrative Discourse Revisited / G. Genette. – Ithaca, N.Y. : Cornell Univ. Press, 1988. – 290 p.
11. Mey J.L. When Voices Clash: A Study in Literary Pragmatics / J.L. Mey– Berlin; N.Y.: Mouton de Gruyter, 1998. – 454 p.
12. Mezei K. Introduction: Contextualizing Feminist Narratology // Ambiguous Discourse. Feminist Narratology and British Women Writers / Ed. By K. Mezei / K. Mezei. – Chapel Hill; L. : Univ. of North Carolina Press. – 1966. – P. 1-20.
13. Morris P. Literature and Feminism / P. Morris. – Oxford : Blackwell Publishers, 1993. – 217 p.
14. Rimmon-Kennan Schl. Narrative Fiction : Contemporary Poetics / Schl. Rimmon-Kennan Schl.. – L. , N.Y. : Methuen, 1983. – 256 p.
15. Ronen R. Possible Worlds in Literary Theory / R. Ronen. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1994. – 244 p.
16. SMW = Z. Fitzgerald. Save Me the Waltz // Z. Fitzgerald. The Collected Writings / Z. Fitzgerald. – L. : Little, Brown and Co, 1991. – P. 1-196.
17. Tannen D. The Relativity of linguistic strategies: Rethinking Power and Solidarity in Gender and Dominance // The Feminist Critique of Language: A Reader / Ed. by D.Cameron / D.Tannen. – L., N. : Avon Books, 1995. – 368 p.
18. TN = F.S. Fitzgerald. Tender is the Night / F.S. Fitzgerald. – М. : Радуга, 1983. – С.31-337.

REFERENCES

1. Anastasyev N. Both Sides of paradise // F.S.Fitzgerald. Tender is the Night / N.Anastasyev. – M. : Raduga. – P. 7-28.
2. Bakhtin M.M. The Problems of Contents, Material and Form in Verbal Literary Creative Works // M.M. Bakhtin. Works of the 1920-s / M.M. Bakhtin.. – K. : Next, 1994. – P. 257-320.
3. Zverev A. Commentary // F.S.Fitzgerald. Tender is the Night. The Last Tycoon: trans. from English by E. Kalashnikova, O. Soroka / A. Zverev. – K. : Ukraine, 1993. – P. 483-492.
4. Dolinin K.A. Text Interpretation (the French Language) / K.A. Dolinin. – M. : Prosveshcheniye, 1985. – 288 p.
5. Kolegayeva I.M. The Language of F.S. Fitzgerald's Novels: Synopsis of a Thesis of the Candidate of Philology : 10.02.04 / I.M. Kolegayeva. – Odessa, 1977. – 22 p.
6. Kozachyshyna O.L. Linguistic Manifestations of Gender Characteristics of English Literary Texts (based on the American Prose of the XX-th c.) : Thesis of the Candidate of Philology : 10.02.04 / O.L. Kozachyshyna. – Kyiv National Linguistic University. – K., 2003. – 316 p.
7. Molchanova G.G. Semantics of a Literary Text (Implicational Aspects of Communication). – Tashkent : FAN UzSSR, 1988. – 163 p.
8. Bal M. Narratology: Introduction to the Theory of Narrative: Transl. by Chr. Van Boheemen / M.Bal. – Toronto etc. : Univ. of Toronto Press, 1985. – 210 p.
9. Friedman S.S. Point of View // N.Friedman Form and Meaning in Fiction / S.S. Friedman. – Athens : The Univ. of Georgia Press, 1975. – Ch.8. – P. 134-166.
10. Genette G. Narrative Discourse Revisited / G. Genette. – Ithaca, N.Y. : Cornell Univ. Press, 1988. – 290 p.
11. Mey J.L. When Voices Clash: A Study in Literary Pragmatics / J.L. Mey– Berlin; N.Y.: Mouton de Gruyter, 1998. – 454 p.
12. Mezei K. Introduction: Contextualizing Feminist Narratology // Ambiguous Discourse. Feminist Narratology and British Women Writers / Ed. By K. Mezei / K. Mezei. – Chapel Hill; L. : Univ. of North Carolina Press. – 1966. – P. 1-20.
13. Morris P. Literature and Feminism / P.Morris. – Oxford : Blackwell Publishers, 1993. – 217 p.
14. Rimmon-Kennan Schl. Narrative Fiction : Contemporary Poetics / Schl. Rimmon-Kennan Schl.. – L., N.Y. : Methuen, 1983. – 256 p.
15. Ronen R. Possible Worlds in Literary Theory / R. Ronen. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1994. – 244 p.
16. SMW = Z.Fitzgerald. Save Me the Waltz // Z.Fitzgerald. The Collected Writings / Z.Fitzgerald. – L. : Little, Brown and Co, 1991. – P. 1-196.
17. Tannen D. The Relativity of linguistic strategies : Rethinking Power and Solidarity in Gender and Dominance // The Feminist Critique of Language: A Reader / Ed. by D.Cameron / D.Tannen. – L., N. : Avon Books, 1995. – 368 p.
18. TN = F.S. Fitzgerald. Tender is the Night / F.S. Fitzgerald. – M. : Радуга, 1983. – С.31-337

Kozachyshyna O.L., Zmievska O.O. Gender Aspect of Focalization in a Literary Text : Individual Author's Perspective

Abstract. The article analyzes gender aspect of the narrative perspective in the novels “Tender is the Night” by F.S.Fitzgerald and “Save Me the Waltz” by S. Fitzgerald. The research proves that the gender of the main character-focalizers in these works is conceptually significant in terms of securing the efficiency of a literary dialogue. The article describes the basic gender related features of these characters and defines their functions in the given texts.

Key words: *gender, language personality, focalization, narrative perspective, literary dialogue.*

Козачишина О.Л., Змиевская Е.А. Гендерное измерение фокализации в художественном тексте : индивидуально-авторский аспект.

Аннотация. В статье проанализирована гендерная составляющая нарративной перспективы в романах Ф.С.Фицджеральда “Tender is the Night” и З.Фицджеральд “Save Me the Waltz”. В работе доказано, что использование авторами персонажей-фокализаторов определенного пола концептуально значимо в ракурсе эффективности реализации авторского замысла. В статье описаны основные гендерно детерминированные признаки этих персонажей и очерчены их функции в контексте обох произведений.

Ключевые слова: *гендер, языковая личность, фокализация, нарративная перспектива, художественный диалог.*